

ישראל, איראן והחות'ים ביס האדום ? פנינו לאן?

18.09.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף | written by

עיקרי הדברים

- החות'ים הם התגלמות השאיפה האיראנית להשיג דריסת רגל בדרום המפרץ הפרסי. תמיכת טהרן בחות'ים החלה כבר ב-2009. במסגרת השותפות בין הצדדים, איראן מספקת לחות'ים סיוע מודיעיני מקיף באמצעות ספינת מודיעין המוצבת ביס האדום, והקצתה בכירים בכוח קודס ובחיזבאללה לשם הנגשת הסיוע המקיף למיליציה ושכלול יכולותיה.
- ככל ששיתוף הפעולה האיראני-חות'י ימשיך להתנהל באין מפריע, מנעד האיומים מטהרן ובת-טיפוחיה נגד ישראל והמערב צפוי להתרחב: במאי 2024 ערכו החות'ים תרגיל לתקיפת הכור הגרעיני בדימונה, ובהתאם להבטחתם לנקום את המתקפה האווירית שבצעה ישראל בנמל חודיידה, שיגרו טיל קרקע-קרקע לעבר ישראל.
- כעת החות'ים מאיימים כי בכוונתם לבצע תקיפות בשיתוף עם ארגונים נוספים ב"ציר ההתנגדות" שיכללו פגיעה בנמלים ואתרי אנרגיה. הם עלולים אף לקרב את האיום מצידם באמצעות חידוש הטיסות הישירות צנעא לרבת עמון, ולבסס את הפיכתה של תימן לתחנת מעבר להברחות האיראניות לעזה.
- כמעט שנה מתחילת המשבר ביס האדום, ניתן לקבוע כי לתקיפות הנגד בהובלת ארה"ב ובריטניה, שכוונו בעיקר כלפי אמל"ח, היה אפקט מצומצם וזמני ביותר. יש לקחת בחשבון כי הימנעות מהענשה משמעותית של החות'ים מהווה עידוד עבורם להמשיך בתוקפנות.
- משכך, על ישראל להיות נכונה לנקוט צעדים חריפים מולם כולל חיסול ההנהגה החות'ית, ביצוע מתקפות סייבר, והמשך פגיעה בנכסים ובתשתיות שבשליטתם. עוד מומלץ לישראל לשבש את הסיוע האיראני הקטלני למתקפות החות'ים על ידי תקיפת אוניית המודיעין של משמרות המהפכה ופגיעה בבכירים ובנכסים איראניים בתימן.
- כמו כן, במסגרת הפקת הלקחים מכשלי השביעי באוקטובר על צה"ל בכלל, וחיל האוויר בפרט, לגבש בהקדם היערכות מבצעית למיגור תרחיש של פשיטה קרקעית מצד החות'ים בגבול סוריה או בגבול ירדן.
- לצד פעולות אלו, על ישראל לפעול להעלאת המודעות בקרב קובעי מדיניות בארה"ב ובאירופה וכן בפורומים בינ"ל לאיום הנשקף למדינותיהן מצד המיליציה התימנית, ובכלל זאת שאיפות החות'ים לפתח אמל"ח משודרג שיסייע להם לאיים ישירות על אירופה וארה"ב.

תקציר

מאז פרוץ "חרבות ברזל" החות'ים משבשים את השיט בים האדום, ולמעשה מנסים להטיל סגר ימי בנתיב מים קריטי לסחר בינ"ל. על פי הערכות, נכון ל-15 ביולי, המיליציה התימנית הייתה מעורבת בלמעלה מ-100 תקריות, החל משיבוש תשתיות תקשורת ואינטרנט, השתלטות על ספינות, שיגורי כטב"מים וטילים, סירות נפץ "מתאבדות" ועוד. לאורך תקופה זו שיגרו החות'ים טילים מספר לעבר ישראל, חלקם פגעו במרחב אילת, וב-19 ביולי שיגרו כטב"מ איראני מסוג סמאד-3 לעבר תל אביב שגרם למותו של אדם ולכעשרה פצועים. בתגובה השיקה ישראל מתקפה אווירית על נמל חודיידה, עורק הנשימה הכלכלי והצבאי הראשון במעלה של החות'ים, שנענתה לאחרונה בשיגור טיל קרקע-קרקע מתימן לעבר ישראל.

עוד מראשיתה של התנועה החות'ית, המכונה באופן רשמי "אנצאראללה" (בערבית: "תומכי האל") ושורשיה במחוז צנעא בצפון תימן, בלטה זיקתה האידאולוגית לאיראן. מייסדיה, חכם הדת בדר אל-דין אל-חות'י ובניו, המשתייכים לשיעה הז'יידית, הושפעו עמוקות מהמנהיג העליון האייתוללה ח'אמנהאי ואימצו בהתלהבות את המודל שהציב ח'ומייני במהפכה האסלאמית. את תוצאות התחממות היחסים ניתן לראות כבר ב-2009 בסיוע הצבאי ששלחה טהרן לחות'ים. עד שנת 2015 ביססה איראן קשרים הדוקים עם המורדים התימנים, והם הפכו בהדרגה לשותף אסטרטגי משמעותי עבורה (אם כי לא בהכרח עושי דברה).

במסגרת השותפות בין הצדדים, איראן מספקת לחות'ים מודיעין באמצעות ספינת מודיעין המוצבת בים האדום, והקצתה בכירים בכוח קודס ובחיזבאללה לשם הנגשת הסיוע המקיף למיליציה ושכלול יכולותיה. טהרן חותרת לייצר במערב תימן, הנשלט על ידי המיליציה, מובלעת פרו-איראנית שתחלוש על האזור האסטרטגי של מְצָרֵי באב אל-מנדב. בכך היא מנסה להדק את טבעת האש נגד ישראל, ולהרחיב את קשת האיומים שביכולתה להציב נגד ארה"ב וסעודיה. המיליציה החות'ית, בת טיפוחיה, אף משמשת לטהרן כחיל חלוץ המאפשר לה דריסת רגל בדרום המפרץ הפרסי, ובתוך כך להמשיך ביתר שאת את מפעל ייצוא המהפכה, בהתאם להוראתו של ח'ומייני מ-1983, שתוקפה שוב ב-1989 על ידי ח'אמנהאי לאחר עלייתו לשלטון.

ככל ששיתוף הפעולה האיראני-חות'י ימשיך להתנהל באין מפריע, מנעד האיומים מטהרן והחות'ים נגד ישראל והמערב צפוי אך להתרחב. כמעט שנה מתחילת המשבר בים האדום ניתן לקבוע כי לתקיפות הנגד בהובלת ארה"ב ובריטניה, שכוונו בעיקר כלפי אמל"ח, היה אפקט מצומצם וזמני ביותר. אלו אומנם הובילו להרס לא מבוטל של נכסים חות'יים, אך לא הביאו לפגיעה אנושה בבניין הכוח של התנועה, וכפי שהוכח בפעילות החות'ים מאז כשלו כליל בהרתעתה. נדמה כי הדבר נעוץ באסטרטגיית ההכלה האמריקאית שעד כה התמקדה בדה-אסקלציה ובהבטחת היציבות באזור, תוך הימנעות מקסימלית מנקיטת צעדים חריפים מול איראן והחות'ים, וזאת על מנת שלא להיגרר למלחמה אזורית.

בעוד הקואליציה מתקשה להנחית מכה ניצחת על המורדים התימנים, החות'ים הלכו וגדלו לכדי

איום אסטרטגי רב-ממדי על מדינת ישראל, שיש לו השלכות הן בהיבטים ביטחוניים והן בהיבטים כלכליים. המשך התעצמותם עלול לאיים על ביטחונם של אזרחי ישראל, לגרום נזק כבד למתקנים אסטרטגיים בתוך גבולותיה ולפגוע פגיעה מתמשכת בכלכלתה כפי שזו באה לידי ביטוי, למשל, בהשבתת נמל אילת. יש לקחת בחשבון כי החות'ים עלולים להתחזק בשנים הקרובות באמל"ח הן מבחינת כמות והן מבחינת איכות, וייתכן אף שיצליחו לקרב את האיום מצידם באמצעות חידוש הטיסות הישירות מצנעא לרבת עמון. יש לשער כי אם התגובה לחות'ים תישאר ברף הנמוך, הדבר יהווה עידוד עבורם להמשיך בתוקפנות.

החות'ים אף עורכים תרגולים לטובת פשיטה לגבול ישראל, ומנהיגם עבד אל-מאלכ אל-חות'י איים ב-4 בספטמבר להפתיע את ישראל מהיבשה. לצד זאת, שיגור הטיל מתימן ב-15 בספטמבר, והעברת עשרות הפעילים שלהם לגבול סוריה בתיווך איראן, כמו גם הצהרתם על נכונותם לשגר מאות אלפי לוחמים ללבנון למלחמה נגד ישראל, מבהירים שישראל לא תוכל להמתין עם הטיפול באיום המרוחק הזה עד לסיום המאבק בזירות האחרות.

בשל כך, חרף התמקדותה בזירות עזה ולבנון, שמהוות אתגר דחוף יותר עבורה, מוטב למדינת ישראל שלא להתעלם מהאיום החות'י. במסגרת הפקת הלקחים מכשלי השביעי באוקטובר על צה"ל בכלל, וחיל האוויר בפרט, לגבש בהקדם היערכות מבצעית למיגור תרחיש של פשיטה קרקעית מצד החות'ים בגבול סוריה או בגבול ירדן.

כמו כן, על ישראל להיות נכונה בעתיד הקרוב לנקוט צעדים חריפים מולו בדומה לתקיפת נמל חודיידה, ציר ההברחות הראשי מאיראן ומוקד הפעילות הכלכלית של החות'ים. המענה הישראלי לאיום החות'י חייב להיות נחרץ, ולכלול מתקפות קיברנטיות וקינטיות משולבות. מומלץ לישראל לחסל את ההנהגה החות'ית, לבצע מתקפות סייבר נגד נמל חודיידה, ולהמשיך לפגוע בבתי הזיקוק של החות'ים בקרבת הנמל ובתשתיות אנרגיה שהם מחזיקים באזור זה; בנוסף, על ישראל לשבש את הסיוע האיראני הקטלני למתקפות החות'ים ולפגוע בנכסים איראניים בתימן. מול האמריקאים יש להדהד את המסר כי לא יהיה מנוס מתגובה ישראלית תקיפה לנוכח הכישלון של וושינגטון להבטיח את חופש השיט, שזו המשימה הביטחונית המרכזית של הצי האמריקאי, המעוגנת גם בחוקה.

לצד פעולות אלו, מומלץ לישראל לפעול להעלאת המודעות בקרב קובעי מדיניות בארה"ב ובאירופה וכן בפורומים בינ"ל לאיום הנשקף למדינותיהן מצד המיליציה התימנית, ובכלל זאת שאיפות החות'ים להצטייד ולפתח אמל"ח משודרג שיסייע להם לאיים ישירות באמצעות טילים על אירופה וארה"ב.

רקע

החות'ים הם תנועה שהרכבה השתנה לאורך השנים. כפי שהציגה האנתרופולוגית הבכירה Marieke Brandt, שביצעה מחקר שדה בתימן, תנועת החות'ים נוסדה על ידי חכם הדת בדר אל-דין אל-חות'י ו-13 בניו מחמש נשותיו, שהגיעו משבטים שונים בתימן. ראשיתה של התנועה,

המכונה באופן רשמי "אנצאראללה" (בערבית: "תומכי האל"), במחוז צנעא בצפון תימן, והיא התבססה על צאצאיו של בדר אל-דין ומעגלי הגנה שבטיים. הקונפדרציה השבטית ח'ולאן (Khawlan) בצפון תימן, שכללה את בני המשפחות של בדר אל-דין, שימשה כבית גידול ראשוני ובכך תרמה לתהליך העצמתו כמנהיג התנועה בשנות ה-70.

בראשית שנות ה-90 הושפעו בדר אל-דין אל-חות'י ובניו בעיקר משני גורמים: מנהיג איראן ח'אמנהאי ומנהיג אל-קאעידה אוסמה בן-לאדן. הם עקבו אחרי נאומיהם בלהט מיוחד, בשל נכונותם של שני המנהיגים הללו לעמוד איתן נגד ארה"ב וישראל. על רקע הקרבה האידאולוגית ביניהם, החל מ-1994 החל בדר אל-דין לשגר כ-40 תלמידי דת בשנה לסמינרים הדתיים בקס שבאיראן. כך עלה בידיו להכשיר בסופו של דבר קאדר של כ-800 תלמידי דת בוגרי הסמינרים הדתיים בקס, כאשר חלקם עברו במקביל לכך הכשרות צבאיות על ידי משמרות המהפכה. זאת בהתאם לדפוס הפעולה האיראני, הרואה בתלמידי דת שיעים זרים הבאים להתחנך בקס מאגר לגיוס ולהכשרות עבור מנגנוני המודיעין והטרור של טהרן.

החל מ-1979 ועד מותו ב-2010 נהג בדר אל-דין להגיע לביקורים באיראן ולשהות בה תקופה מסוימת. לביקורים אלו לקח עימו את חוסיין בנו, ובהמשך גם את בנו מוחמד השישי (נולד ב-1965) ואת בנו עבד אל-מאלכ התשיעי (נולד ב-1979). כשהיה בן כ-23, בזמן המהפכה האסלאמית ובדומה לאישים נוספים במשפחתו, אימץ חוסיין בהתלהבות את המודל שהציב ח'ומייני במהפכה האסלאמית, ובכלל זה קריאתו של ח'ומייני לשחרור פלסטין במאבק מזוין נגד ישראל.

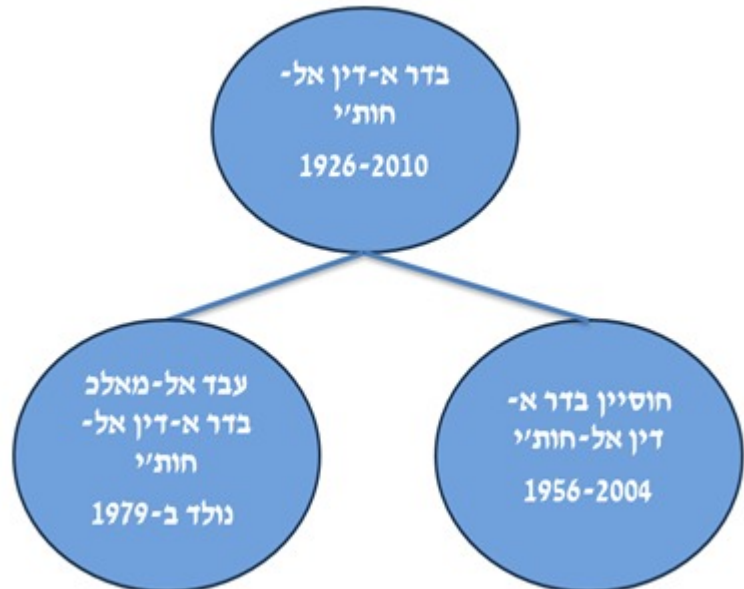
התחנה השנייה בהתפתחות החות'ים היא התנועה הזיידית "הצעירים המאמינים" (אל-שבאב אל-מא'מן). התנועה הוקמה במחוז סעדה בצפון תימן ב-1992 על ידי חוסיין בדר אל-דין אל-חות'י על פי הדגם של איראן המהפכנית וחזיבאללה, דהיינו מאמצי דעוה ואינדוקטרינציה באמצעות מחנות קיץ, דגש על פעילות הסברתית לקהלים צעירים, תוכניות חברתיות ומפלגה פוליטית.

לאחר שחוסיין נהרג ב-2004 על ידי ממשלת תימן דאז הוא הוחלף באחיו עבד אל-מאלכ, שעלה לכותרות בשנת 2015 עת פרצה מלחמת האזרחים בתימן. בינואר אותה שנה השתלטו כוחות מטעמו על ארמון הנשיאות בתימן, מה שהביא להתפטרותו של הנשיא, עבד רבו מנסור האדי. מאז ממשיך עבד אל-מאלכ לעמוד בראש ארגון המורדים התימני ולנהל "גיה'אד" נגד ישראל כחלק מציר ההתנגדות בראשות איראן.

מבחינה אידאולוגית-דתית החות'ים משתייכים לשיעה הזיידית, שנבדלת מהענף המרכזי של השיעה, השיעה התרי-עשרית (הנהוגה באיראן, עיראק, בחריין, לבנון ואפגניסטן), בכך שהיא מאמינה רק בשבעה אימאמים ולא בתרי עשר. ואולם, מה שמייחד את החות'ים לעומת הקהילה הזיידית בתימן הוא השתייכותם לזיידיה הג'רודית, הקרובה לשיעה התרי-עשרית. בהיותם צאצאי הנביא מוחמד באמצעות חתנו ובן-דודו האימאם עלי (ובאופן ספציפי דרך מכוון השיעה, האימאם חוסיין, בנו של האימאם עלי). מלבד אישיותם הכריזמטית של בדר אל-דין ומרבית

המנהיגים החות'ים, החות'ים משווים לעצמם ייחוס גבוה, ולפיכך סבורים שרק הם ראויים לשמש בעמדות ההנהגה במדינה.

תרשים 1: מייסדי התנועה החות'ית

ראשית הצירים: איראן וקשריה והשפעתה על התנועה החות'ית

החות'ים הם התגלמות השאיפה האיראנית להשיג דריסת רגל בדרום המפרץ הפרסי באמצעות חיל חלוץ, בהתאם להוראת ח'אמנהאי מנובמבר 1989 לכוח קודס להקים ולטפח יחידות לפי המודל של חיזבאללה הלבנוני במדינות האסלאם. כמו כן, באמצעות המיליציה בת טיפוחיה, איראן חותרת לייצר במערב תימן, הנשלט על ידי המורדים החות'ים, מובלעת פרו-איראנית שתחלוש על האזור האסטרטגי של מֶצְרֵי באב אל-מנדב. כך עלה בידה של איראן לשפר לאין ערוך את מעמדה האזורי ואת קשת איומיה מול ארה"ב, סעודיה וישראל.

על רקע היריבות הגוברת בין איראן לסעודיה, שהפכה ליריב הראשי של איראן באזור מאז נפילת משטר סדאם חוסיין ב-2003, החלה איראן לתמוך צבאית בחות'ים אויבי הממלכה. לפי דו"ח חשאי של האו"ם, תמיכה זו החלה באפריל 2009 במטרה לסייע למורדים המנהלים סבבי מלחמה נגד ממשלת תימן מאז 2004. בהתאם לכך, בפגישותיהם ביולי ובאוגוסט 2009 עם בכירים אמריקאים, ובכללם דייוויד פטראוס, לשעבר מפקד פיקוד מרכז של ארה"ב (CENTCOM), הזהירו נשיא תימן דאז, עלי עבדאללה צאלח, ובכירים בממשלו שאיראן מספקת לחות'ים סיוע פיננסי וחומרי, והציגו בפניהם ראיות לכך. ואולם, במברקה ל-CIA בספטמבר 2009 קבעה השגרירות האמריקאית בצנעא שעד כה לא נמצאו הוכחות מספקות לאישוש טענה זו.

נראה שהמוטיבציה האיראנית להעניש את סעודיה על דיכוי המרד השיעי בבחריין ב-2011 הגבירה את רצונה לחמש את החות'ים. בשנה זו החרומו שלטונות תימן סירת דיג איראנית

שניסתה להבריח לחות'ים 900 טילי נ"ט מתוצרת איראן וכן רקטות נגד מסוקים. ב-2013 תפסו שלטונות תימן סירה איראנית נוספת (Jihan-1) שניסתה להבריח אמל"ח רב לחות'ים, במשקל 40 טון, ובכלל זה טילי RPG, טילי נ"מ, טילי קטיושה, אמצעי ראיית לילה, חומרי נפץ ועוד.

עד 2015 הצליחה טהרן לבסס באופן משמעותי את הסיוע הצבאי שלה לחות'ים, ואף שהכחישה זאת רשמית, הצהרות שונות מטעם בכיריה הסגירו זאת באופן ברור. כך למשל, בנאום בכרמאן ב-11 בפברואר 2015 לרגל יום השנה לניצחון המהפכה האסלאמית אמר מפקד כוח קודס דאז, קאסם סולימאני: "היום אנו רואים את סימני ייצוא המהפכה האסלאמית ברחבי האזור, החל מבחריין ועיראק ועד לסוריה, תימן וצפון אפריקה". עלי אכבר ולאיתי, יועצו של ח'אמנאי, הצהיר ב-18 באוקטובר 2014, בפגישתו עם משלחת אנשי דת ותרבות מתימן שביקרה בטהרן: "הדרך לשחרור פלסטין עוברת בתימן כיוון שהמדינה הזאת היא במיקום אסטרטגי. היא נמצאת ליד הים האדום וליתר דיוק ליד [מֶצְרַיִם] באב אל-מנדב [איש לא התייחס [בעבר] לכוחה האזורי של איראן אך היום כולם מוכרחים להודות בכך. היום לאיראן יש השפעה יסודית מתימן ועד לבנון". העיתונאי האיראני צאדק אל-חוסייני, המקורב לחוגי המשטר, אמר ב-24 בספטמבר 2014: "אנו ציר ההתנגדות, הסולטאנים החדשים של הים התיכון והמפרץ. אנו בטהרן, דמשק, הדאחיה בביירות, בגדאד וצנעא נעצב את מפת האזור. אנו הסולטאנים החדשים של הים האדום".

במסגרת "חרבות ברזל" החות'ים משתתפים לראשונה במלחמה נגד ישראל, זאת לאחר שכבר קודם לכן הפגינו את להיטותם להילחם נגד ישראל. כך, כפי שחשף היומון הלבנוני אל-אח'באר, המזוהה עם חיזבאללה, מיד לאחר מבצע "שומר החומות" (מאי 2021), במהלך המבצע הם הציעו לחמאס לאפשר להם להשתתף בלחימה, ולשם כך להעביר להם קואורדינטות של מטרות שונות כדי לתקוף את ישראל בטיילי שיוט וכטב"מים. עם זאת, חמאס דחתה את ההצעה בטענה שהיא מסתדרת מבחינה צבאית מול ישראל ותזדקק לסיוע מצידם של החות'ים רק עם ישראל תחצה קווים אדומים.

מובילי הפעילות מטעם כוח קודס בתימן

ברבות השנים נחשפו מידעים שונים על אודות בכירים בכוח קודס שאחראים על הנגשת הסיוע האיראני המקיף לחות'ים, ובמסגרת זאת אף מקיימים נוכחות ישירה בתימן. דוגמה לבכיר כזה היא עבד אל-רזא שהלאאי, המוכר היטב לאמריקאים, שניסו לחסלו ללא הצלחה בינואר 2020 במקביל לחיסולו המוצלח של סולימאני. לאמריקאים חשבון ארוך עם שהלאאי, שבעברו היה אחראי על סיוע למליציות השיעיות העיראקיות נגד ארה"ב במלחמת עיראק (2003-2011), ואף תכנן פיגועים שונים נגד צבא ארה"ב. דמות בולטת נוספת היא חסן אירלו, שבמקביל להיותו השגריר האיראני בתימן היה איש כוח קודס. כפי שנחשף בהכרזת הסנקציות נגדו מצד הממשל האמריקאי (2020), ובכתבות על אודותיו בתקשורת האיראנית בעקבות מותו ממגפת הקורונה (2021), היה אירלו אחראי על אספקת חימוש והכשרות לחות'ים במסגרת פיקודו על אגף המפרץ הפרסי בכוח קודס (ובכלל זה תימן) מאז 2012, כאשר בשנות השמונים הוצב מטעם כוח קודס בלבנון והיה ממייסדי חיזבאללה; עוד נחשף במחקר של מכון וושינגטון מדצמבר 2023 כי בכיר

נוסף בכוח קודס, אבו פאטמה, היה שותף לשיבות האסטרטגיות של החות'ים במסגרת "מועצת הג'האד" (ראו תרשים 2). אף שאיראן והחות'ים מנסים בעקביות לטשטש את נוכחותם החשאית ממילא של אנשי כוח קודס בתימן, גורמים תימנים שנכחו בצנעא בשנים 2014-2017 אמרו שיועצי כוח קודס הוגבלו בתנועתם לצנעא בלבד, וכן למפעל ייצור טילים בסעדה. עוד אמרו שהיועצים הללו היו "כמו יהלומים עבור החות'ים", ושהם "נשמרו במקומות מסתור כדי לסייע באמצעות מתן עצות אסטרטגיות ומבצעיות, וכן אכוונה לגבי טקטיקות שונות".

במקביל לנוכחות האיראנית הגוברת בתימן הטילה טהרן על חיזבאללה לסייע לשדרוג יכולותיהם של החות'ים. כבר ב-2013 הטילה ארה"ב סנקציות על בכיר חיזבאללה, ח'ליל חרב, בגין אחריותו לסיוע פיננסי שהגיש חיזבאללה לחות'ים. מאז רבו הדיווחים בעשור האחרון על הפעילות האינטנסיבית שמבצע גם חיזבאללה מול החות'ים. ב-2021 דווח בעיתונות הלבנונית שחיזבאללה מעביר הכשרות שונות לפעילים חות'ים במחנותיו בבקאע ובדרום לבנון. ב-2016 פרסם ערוץ אל-ערביה הסעודי סרטון שמתעד אימון שהעביר פעיל חיזבאללה לחות'ים בתימן. מדיווח רויטרס עולה שהסיוע והנוכחות האלה נמשכו אל תוך שנת 2024. ואכן, בפברואר 2024 פרסמה סוכנות ביון ההגנה האמריקאית (DIA) סקירה מקיפה של הכטב"מים וטילי השיוט שאיראן מספקת לחות'ים. למרות ההכחשות הנמרצות מצד טהרן לגבי הסיוע הצבאי והפיננסי לחות'ים, הצהרותיהם של בכירים איראנים הסגירו היטב את המעורבות האיראנית האינטנסיבית בתימן. כך, בין היתר, הצהיר עלי אכבר ולאיטי, יועצו הבכיר של ח'אמנהאי לעניינים בינ"ל, בריאיון לטלוויזיה האיראנית בנובמבר 2016 כי "הרפובליקה האסלאמית של איראן תומכת בתימנים פוליטית, חומרית ובכל צורה אפשרית". בכך הפרה טהרן הן את החלטת מועצת הביטחון של האו"ם מאפריל 2015 המטילה אמברגו נשק על החות'ים, והן את החלטות המועצה האוסרות עליה לייצא אמל"ח.

איראן וחיזבאללה קוצרים היום את פירות ההשקעה רבת השנים שלהם בחות'ים, ובפרט בביצור בניין הכוח של החות'ים, המוערך כיום בכ-100,000-200,000 לוחמים, ובמאמצי הדעוה שתרמה רבות ליכולות הגיוס והתעמולה שלהם. הסיוע התעמולתי כלל את הקמת ערוץ הטלוויזיה של החות'ים, אל-מסירה, ב-2012, המשדר ממעוז חיזבאללה, רובע הדאחיה בביירות, תוך סיוע מערוץ הטלוויזיה של חיזבאללה, אל-מנאר, שעומו היא מקיימת שיתוף פעולה הדוק. במסגרת זאת, חיזבאללה עורך קורסי הכשרות עבור עיתונאי אל-מסירה, כאשר ממשלת לבנון דוחה מצידה בקשות מצד ממשלת תימן הגולה להפסיק את השת"פ התקשורתית בין חיזבאללה לחות'ים כחלק ממדיניות ניטרלית שממשלת לבנון שואפת לקיים בזירה האזורית.

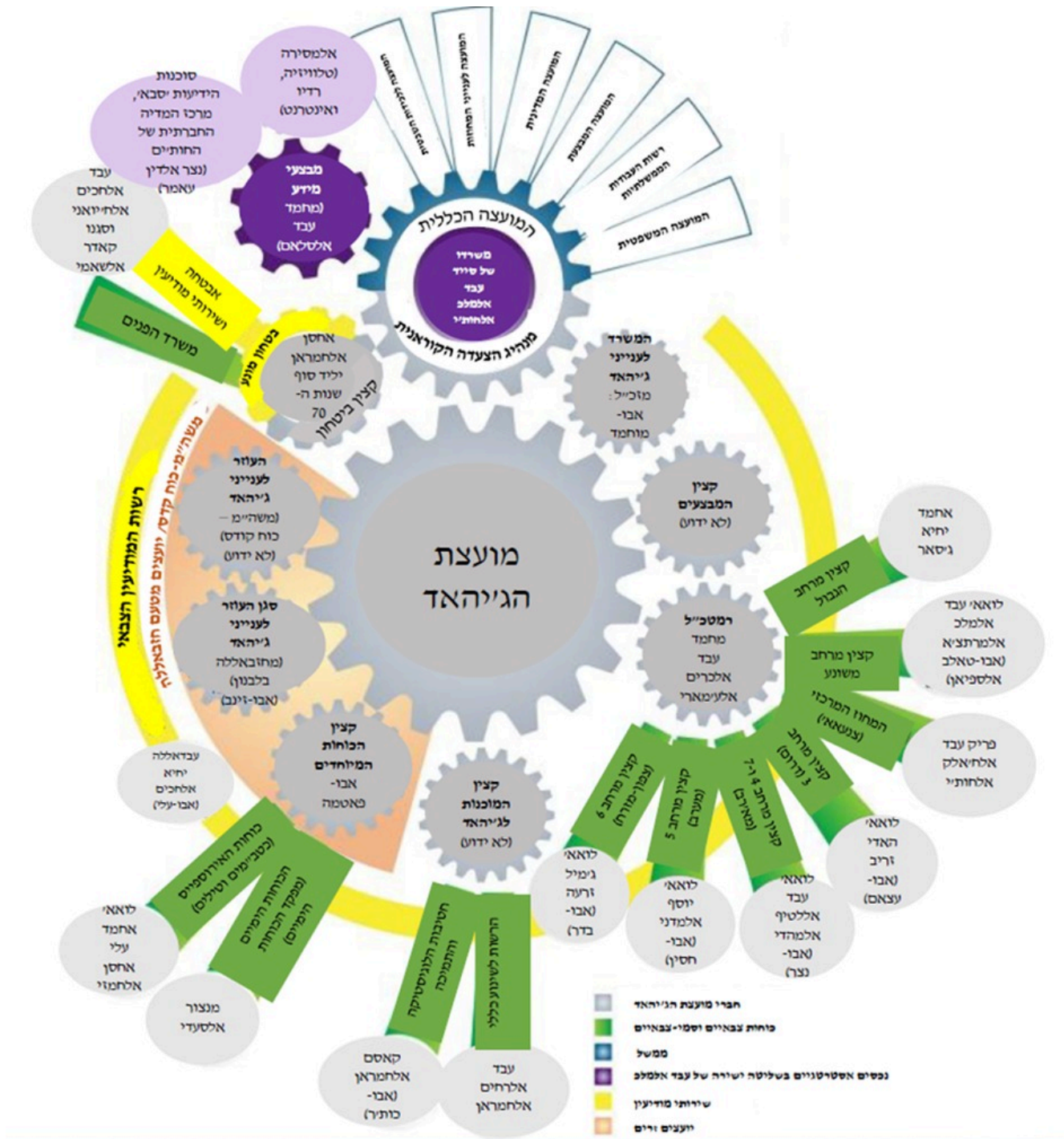
כפי הנראה, בהתאם למודיעין שהחל להצטבר בירושלים בנוגע להשפעה האיראנית הגוברת בקרב החות'ים, הצהיר רוה"מ נתניהו בנאומו בקונגרס במרץ 2015 כי "במזה"ת, איראן שולטת כעת בארבע בירות: בגדאד, דמשק, בירות וצנעא". בתקופה זו (2015) השתכלל הסיוע האיראני לחות'ים עד כדי כך שאיראן שינעה פעילים חות'ים לטובת זירת הלחימה בסוריה, שם הם קיבלו טבילת אש מבצעית במסגרת הלחימה נגד מתנגדי אסד, וכך חזרו לתימן כשהם מנוסים יותר.

לעומת זאת, ממשל אובמה הביע עמדה מסויגת יותר לגבי ההשפעה האיראנית על החות'ים. ב-23 בינואר 2015 אמר דובר הבית הלבן ג'וש ארנסט כי "לפי הידוע לנו כרגע, לא ברור האם לאיראן יש שליטה כלשהי על המורדים החות'ים. אנו בהחלט מודעים לדיווחים בנוגע לקשרים בין המורדים לאיראנים ואנו מודאגים מכך".

החתרנות המקיפה של איראן בתימן, והסיוע הצבאי המקיף והמשמעותי שהעבירה לחות'ים, השתקפו היטב ב-2018 באזהרתו של מפקד CENTCOM לשעבר, הגנרל ג'וזף ווטל, במהלך עדותו בקונגרס. ווטל הצהיר שאיראן הגבירה את מימון החות'ים לנוכח הסכם הגרעין והאיצה את חימוסם, ו"השיגה בחמש שנים בתימן מה שלקח לה לבצע בלבנון עם חיזבאללה במשך שני עשורים".

תרשים 2: מועצת הג'יהאד^[1]

מועצת הג'יהאד היא גוף הפיקוד הראשי של החות'ים, הפועל בראשות מנהיג החות'ים עבד אל-מאלכ אל-חות'י. הגוף הוקם ב-2010 ומכיל את הזרועות העיקריים של תנועת אנצארללה.

מהות הקשרים בין איראן לחות'ים: שליח או שותף אסטרטגי?

למרות הנטייה בעולם המחקר לתאר את החות'ים כשלוח איראני, ניכר שהחות'ים אינם עושי דברם של האיראנים אלא מהווים שותף אסטרטגי של טהרן. אומנם לאורך השנים איראן מספקת לחות'ים סיוע כלכלי, צבאי, מדיני, מודיעיני ותעמולתי מקיף, אך נראה שהחות'ים קנאים לעצמאותם ולריבונותם בתימן. בולטת בהקשר זה הצהרתו של מהדי אל-משאט, יו"ר המועצה הפוליטית העליונה של החות'ים, מנובמבר 2016, שבה תקף בחריפות את דברי רמטכ"ל הכוחות המזוינים של איראן, מוחמד באקרי, כי איראן שואפת להקים בחופי תימן בסיסים צבאיים. אל-משאט כתב: "היצור הזה צריך לקרוא את ההיסטוריה של תימן לפני שהוא מדבר, כי אני בטוח שאם הוא היה יודע שתימן לאורך ההיסטוריה הייתה בית קברות לפולשים, הוא לא היה אומר

מילה". לצד זאת, גורמים חות'יים הדגישו מעת לעת את עקרון עצמאותם של החות'ים מול טהרן, ובמסגרת זאת הצהיר הפעיל החות'י חוסיין אל-בוח'יתי, בריאיון ל-BBC ב-2019, שהחות'ים "אינם מקבלים פקודות מאף אחד, ולא יעצרו את המלחמה (נגד סעודיה) אפילו אם איראן תאמר".

ועדיין, במסגרת השותפות האסטרטגית בין הצדדים, איראן והחות'ים חולקים כמה יעדים ואינטרסים משמעותיים משותפים בדמות המאבק נגד ארה"ב, סעודיה וישראל, כמו גם החזון לכינון אסלאם פוליטי שבו אנשי הדת יכהנו בראשות המערכת הפוליטית. בדומה לאיראן, גם החות'ים תומכים בהתנגדות הפלסטינית שמעניקה להם, כמייצגי "האסלאם המקורי", את התואנה להתחמש לעיפה, ולהנציח את מרותם הפוליטית במערב תימן באמצעות דיכוי מתמשך של מתנגדיהם מבית. עוד חשוב להבהיר כי כחלק מההתקרבות הניכרת בין הצדדים, החות'ים הצהירו במאי 2024 שישתתפו באופן פעיל לצד איראן בכל מלחמה אזורית.

מתקפות החות'ים בים האדום: תמונת מצב

מבוא

מאז פרוץ "חרבות ברזל" החות'ים משבשים את השיט בים האדום, ולמעשה מנסים להטיל סגר ימי בנתיב מים קריטי לסחר בינ"ל, באופן חסר תקדים, על ידי תקיפת אוניות ממדינות שונות תחת התירוץ כי הן נמצאות בבעלות ישראלית או בדרכן לישראל. בהמשך להודעתם מנובמבר שבה הכריזו על כל ספינה ישראלית כמטרה לגיטימית, ב-9 בדצמבר 2023 הכריזו החות'ים על הרחבת המטרות הימיות הפוטנציאליות לתקיפת אוניות מכל לאום העושות את דרכן לנמלי ישראל. ב-23 בדצמבר עלה האיום החות'י מדרגה כאשר איראן, שעד אותו שלב סייעה מרחוק באמצעות הכוונת החות'ים ואספקת מודיעין באמצעות ספינת מודיעין המוצבת בים האדום, החלה להיות מעורבת באופן ישיר ושיגרה כטב"מ לעבר אונייה המקושרת לישראל באוקיינוס ההודי. טהרן אף איימה אז כי בכוונתה לסגור נתיבי שיט נוספים, ביניהם הים התיכון.

החות'ים מציבים איום משמעותי לביטחון הימי, ולתוקפנותם השלכות חמורות על שגרת המסחר הבינ"ל. חסימת הים האדום מחייבת כלי שיט לעקוף את כף התקווה הטובה, מה שמאריך את זמן השינוע ומייקר את עלויות ההובלה בכ-300%-50%, בהתאם לנתיב ולתנאי השוק. פעולותיהם אף פוגעות בסיכויים לקידום תהליך השלום בתימן ובשיקום הכלכלי של המדינה, ומשבשות את שרשרת האספקה של סיוע הומניטרי חיוני לתוכה.

התפתחויות עיקריות

נכון ל-15 ביולי, החות'ים בסיוע איראני היו מעורבים בלמעלה מ-100 תקריות, החל משיבוש קווי תקשורת ואינטרנט, השתלטות על ספינות, שיגורי כטב"מים וטילים ועוד. מדו"ח שפרסמה סוכנות ביון ההגנה האמריקאית (DIA) עולה כי פעילותם העוינת פגעה במישרין או בעקיפין בלפחות 65

מדינות ו-29 חברות אנרגיה וספנות מרכזיות. לפי הסקירה המפורטת, מנובמבר 2023 ועד מרץ 2024 (כולל) המיליציה התימנית ביצעה:

- השתלטות בכוח על ספינה בבעלות בריטית (25); (Galaxy Leader) אנשי הצוות שהיו על הסיפון נלקחו כבני ערובה ומוחזקים על ידי החות'ים מאז נובמבר.
- 3 ניסיונות השתלטות על ספינות (שלא צלחו)
- הטבעה של הספינה Rubymar
- 39 שיגורי טילים (במחצית מהמקרים הייתה פגיעה)
- 9 שיגורי כטב"מים (בשני מקרים הייתה פגיעה)

על פי המעקב אחר תקיפות החות'ים שעורך המכון האמריקאי לשלום (USIP), במהלך החודשים אפריל ומאי ביצעו החות'ים עשרות תקיפות נוספות שכללו:

- 17 שיגורי טילים בליסטיים נגד ספינות
- 12 שיגורי מערכות אוויריות בלתי מאוישות
- 7 שיגורי כטב"מים

נדמה כי ההרס המתמשך של נכסים חות'יים במשך תקופה זו על ידי כוחות ארה"ב ובריטניה לא הניב את התוצאות המיוחלות, וניכרה אף הסלמה במצב. למרות תלותם באיראן עבור רכיבים מסוימים, החות'ים הצליחו לפתח תשתית חזקה לייצור נשק בתוך תימן, והמתקפות על ספינות סחר בים האדום הלכו וגדלו ² במספרן, בהיקפן ובתחכומן.

על פי דיווחי פיקוד המרכז האמריקאי, רק בחודש יוני ספגו ארבע ספינות שונות פגיעה ישירה באמצעות טילים בליסטיים וטילי שיוט נגד ספינות. בהקשר זה, התפתחות מדאיגה שחשוב להצביע עליה היא השימוש שהמורדים התימנים עושים בספינות מתאבדות לשיגור המתקפות, שנראה לראשונה בהטבעתה של מובילת הפחם, ה-Tutor, הנמצאת בבעלות יוונית. תקיפות אלו מצטרפות לעשרות תקריות נוספות בחודש זה ביוזמת החות'ים, ביניהן שיגורי טילים, כטב"מים ומערכות אוויריות, וכן הצבתם של כלי שיט בלתי מאוישים וסירות סיור בים האדום.

כמו כן, על פי דיווחי פיקוד המרכז האמריקאי לחודש יולי, שמונה כטב"מים יורטו מעל מפרץ עדן והים האדום ושתי ספינות נוספות ספגו פגיעות ישירות. כך למשל, מכלית בבעלות ישראלית, ה-MT Bentely I, הותקפה באמצעות כטב"מ אחד ושתי סירות קטנות, ובמקרה אחר שוגר לעברה טיל בליסטי. ה-MT Chios Lion, מכלית נפט גולמי בבעלות רפובליקת איי מרשל, ניזוקה אף היא מפגיעת כלי שיט בלתי מאויש. בשלושת המקרים הללו לא דווח על נפגעים.

במקביל לתקיפת ספינות בים האדום, מאז אוקטובר פתחו החות'ים במתקפות ישירות על ישראל על ידי שיגור טילי שיוט, טילים בליסטיים וכטב"מים לעבר מרחב אילת, אשר רובם יורטו על ידי

חיל האוויר או מערך ההגנה הישראלי. החמרה ניכרת בהקשר זה נראתה לאחרונה כאשר ב-19 ביולי שיגרו החות'ים כטב"מ איראני מסוג סמאד-3 לעבר ישראל. על פי דיווחים, הכטב"מ, שבשל טעות אנוש לא זוהה ככלי טיס עוין, טס לפחות תשע שעות מתימן עד שפגע בבניין מגורים בלב העיר תל אביב וגרם למותו של אדם ולכעשרה פצועים. בתגובה תקפה ישראל את נמל חודיידה, יעד בעל חשיבות אסטרטגית לחות'ים בשל היותו ציר ההברחה הראשי של איראן ומרכז הפעילות הכלכלית של המורדים, והשמדה מכלי נפט באתר. מתברר כי באמ"ן נערכו למבצע, שקיבל את השם "יד ארוכה", במשך כחצי שנה, שבמהלכה נבנה תיק מטרות על בסיס המודיעין שנאסף.

הנקמה לא איחרה לבוא. ב-15 בספטמבר התעוררה מדינת ישראל לקול אזעקות לאחר שטיל קרקע-קרקע שוגר מתימן לעבר מרכז הארץ ונחת בשטח פתוח. שיגור הטיל נעשה בהתאם להבטחת החות'ים לנקום את המתקפה האווירית שבצעה ישראל בנמל חודיידה, עורק הנשימה הכלכלי והצבאי הראשון במעלה של החות'ים. תגובה זו אף מסמנת את תחילתו של "השלב החמישי" בעימות מול ישראל, הכולל לדברי החות'ים יוזמות בלתי צפויות והרחבת בנק המטרות. בהתאם לכך, הם מאיימים להגיב בחוזקה נגד יעדים צבאיים בישראל, נמלים ואתרי אנרגיה ולפגוע באספקת הנפט לישראל.

כמו כן, בימים האחרונים התרבו הדיווחים, בעיקר מצד האופוזיציה הסורית והאופוזיציה התימנית, לפיהם הגיעה בשבוע שעבר לסוריה קבוצת פעילים חות'ים, המונה כ-50 מחבלים שמתמחים בשיגור טילים. הם הוסעו לדרום סוריה על ידי משמרות המהפכה האיראנים וצבא סוריה לצורך ביצוע תקיפות נגד ישראל. לצד זאת, הבכיר החות'י, נצר אל-דין עאמר, הצהיר ב-16 בספטמבר על נכונות הארגון לשגר ללבנון מאות אלפים מפעיליו כדי לסייע לחזבאללה בתרחיש של מלחמה כוללת נגד ישראל, אם חזבאללה ימצא זאת לנכון.

עוד יצוין כי החות'ים פועלים להעמיק את נוכחותם בעיראק באמצעות שיתוף פעולה עם מיליציות פרו-איראניות במדינה. כך למשל, בינואר 2022 הודיע דובר החיזבאללה בעיראק על השקתו של קמפיין גיוס כספים למען החות'ים. קבוצות שיעיות חמושות נוספות הפועלות בעיראק, כגון עצא'ב אהל אל-חק, הביעו את תמיכתן הפומבית במיליציה התימנית. החות'ים פועלים גם מול גורמים רשמיים במדינה, ולנציגם בעיראק, אחמד אל-שרפי, קשרים עם הממסד הביטחוני. נדמה כי מאמצים מסוג זה נועדו לבסס את מעמדם של החות'ים כמרכיב חיוני ב"ציר ההתנגדות" בראשות איראן, ולכתר את אויבתם העיקרית מצפון, ערב הסעודית.

תגובת הקואליציה בהובלת ארה"ב ובריטניה

לנוכח ההסלמה בתוקפנותם, ולאחר ההודעה של ענקיות ההובלה הימית על הפסקת השיט בים האדום, ב-18 בדצמבר הודיע מזכיר ההגנה של ארצות הברית, לוי אודוסטין, על השקתו של מבצע "שומר השגשוג" (Operation Prosperity Guardian), ועל הקמתה של קואליציה המורכבת מכוחות הים של 20 מדינות במטרה לאבטח ספינות מסחריות הנעות בנתיב השיט בים

האדום ובמפרץ עדן מפני ניסיונות תקיפה של החות'ים. כחלק מהמבצע הוחלט כי מדינות מספר תבצענה סיורים משותפים, בעוד שאחרות תספקנה תמיכה במודיעין בדרום הים האדום ובמפרץ עדן. כמו כן, למחרת השקת המבצע, בהצהרה משותפת עם האיחוד האירופי, נאט"ו, אוסטרליה, יפן ומדינות נוספות, גינתה ארה"ב את המורדים החות'ים וקראה למועצת הביטחון לנקוט צעדים נגדם.

ימים אחדים לאחר פגיעת החות'ים בספינת המשא Maersk Hangzhou (הנמצאת בבעלות והפעלה דנית), שנענתה בהטבעתן של שלוש ספינות חות'יות והריגתם של עשרה פעילים חות'ים על ידי האמריקאים, שיגרה הקואליציה בהובלת ארה"ב אולטימטום לחות'ים כי עליהם להפסיק את תוקפנותם הימית לאלתר או שיאלצו לשאת בהשלכות של תגובה צבאית. שבוע לאחר מכן, ב-10 בינואר, התקבלה במועצת הביטחון של האו"ם החלטה 2722 המגנה את תקיפות כלי השיט המסחריים בים האדום על ידי החות'ים וקוראת להם לשחרר את אוניית ה-Galaxy Leader ו-25 אנשי הצוות שעל סיפונה. ההחלטה אושרה על ידי 11 מ-15 חברות מועצת הביטחון, בעוד הארבע האחרות (אלג'יריה, סין, מוזמביק ורוסיה) נמנעו.

למחרת אישור ההחלטה, קואליציה נפרדת בהובלת ארה"ב הכוללת את בריטניה, אוסטרליה, קנדה, בחריין והולנד פצחה לראשונה בסדרה של תקיפות על יעדים ותשתיות של החות'ים על אדמת תימן. בהצהרה של נשיא ארה"ב מה-11 בינואר טען ביידן כי התקיפה של הקואליציה שולחת מסר ברור שארה"ב ובעלות בריתה לא תאפשרנה לשחקנים עוינים לסכל את חופש השיט.

על פי מפקד יחידת הכוחות האוויריים המשולבים של פיקוד המרכז בצבא ארה"ב, אלכס גרינקוויץ', בסבב זה הותקפו למעלה מ-60 מטרות תוך שימוש ביותר מ-100 נשקים מונחי דיוק על פני 16 מיקומים שונים, כולל בבירה צנעא, בחודיידה ובערים נוספות. הנכסים של החות'ים שספגו פגיעה כללו נקודות פיקוד ושליטה, תחנות תחמושת, מחסנים, מערכות שיגור, מתקני ייצור ומערכות הגנה אווירית. לאחר שבע תקיפות נוספות שהתרחשו בעשרת הימים העוקבים טבע הפנטגון את שם הקמפיין "קשת פוסידון", והוא נחשב למבצע העוצמתי ביותר שהופעל נגד החות'ים עד כה.

משהוכח בשטח כי החות'ים עדיין אינם מורתעים, יצאה ב-24 בפברואר קואליציה בהובלת ארה"ב ובריטניה ובתמיכת אוסטרליה, בחריין, קנדה, דנמרק, הולנד וניו זילנד לסבב נוסף של תקיפות מדויקות, במהלכן נפגעו 18 מטרות חות'יות בשמונה מקומות שונים בתימן. בהצהרה המשותפת של חברות הקואליציה הודה המסר שהודגש מתחילת העימות: "המטרה שלנו נותרה להפחית את המתחים ולהשיב את היציבות לים האדום".

למרות האזהרה למנהיגות החות'ית שהתלוותה למסר זה כי הקואליציה לא תהסס להמשיך להגן על הביטחון ועל זרימת המסחר החופשית לנוכח איומים מתמשכים, בפועל לא ניכרה עליית מדרגה בפעילות הקואליציה מאז מבצע "קשת פוסידון", והתגובה האמריקאית, לרבות תמיכת

המדינות המסייעות, נותרה ברף הנמוך גם בחודשים העוקבים.

בסוף מאי תקפו ארצות הברית ובריטניה 13 מטרות חות'יות ברחבי תימן. מטוסי קרב אמריקאיים ובריטיים וספינות אמריקאיות תקפו מגוון רחב של מתקנים תת-קרקעיים, משגרי טילים, אתרי פיקוד ובקרה, כלי שיט ועוד. תקיפות אלו התרחשו יום לאחר שכטב"מ אמריקאי מדגם MQ-9 Reaper הופל בתימן, תקרית שבעקבותיה פרסמו החות'ים סרטון שבו נטען כי הכטב"מ הותקף באמצעות טיל קרקע-אוויר באזור מדברי במחוז מריב שבמרכז המדינה. זו הייתה ההפלה השלישית של כטב"מ מסוג זה בחודש מאי בלבד. כמו כן, במהלך החודשים יוני-יולי דיווח פיקוד המרכז האמריקאי על השמדה של כ-70 נכסים חות'יים (במצטבר) על אדמת תימן כולל טילים, כטב"מים, משגרים, מערכות אוויריות ואתרי מכ"ם.

לסיכום, ניתן לראות כי בחודשים הראשונים מאז החלו מתקפות החות'ים כללה התגובה האמריקאית בעיקר אזהרות. עם הקמת הקואליציה הימית החלו פעולות סיכול ויירוטים, בעיקר של כטב"מים וטילים בליסטיים נגד ספינות, וכן השמדה של נכסים חות'יים באזורים שבשליטת המורדים. ברם, תגובה זו התמצתה בפעולה צבאית מוגבלת שכוונה בעיקר כלפי אמל"ח וכמעט לא כללה חיסול של בכירים חות'ים, לא כל שכן נכסים ובכירים איראנים בתימן. מה גם שחברות הקואליציה טרחו להדגיש כי תגובתן הינה צעד הגנתי שננקט כתוצאה מתוקפנות מתמשכת של החות'ים, תוך חזרה על המסר כי המטרה נותרה למנוע הסלמה נוספת.

כמעט שנה מפרוץ המשבר בים האדום, ניתן לקבוע כי לתקיפות הקואליציה בראשות ארה"ב ובריטניה היה אפקט מצומצם וזמני ביותר. הן אומנם הובילו להרס לא מבוטל של נכסים חות'יים, אך לא הביאו לפגיעה אנושה בבניין הכוח של החות'ים, וכפי שהוכח בפעילות החות'ים מאז כשלו כליל בהרתעת המיליציה מפני המשך ביצוע תקיפות. למעשה, לא רק שהחות'ים לא הראו סימנים של כניעה, אלא שהם המשיכו לשבש את חופש השיט בים האדום בעצימות גבוהה יותר, ותוך הפגנת יכולות מתקדמות יותר מבעבר והסתמכות על הסיוע המקיף שקיבלו ועודם מקבלים מאיראן ומחיזבאללה מאז 2009.

יש להודות כי לאחר התקיפה הישראלית בנמל חודיידה נראתה ירידה מסוימת בכמות האירועים במעורבות החות'ים בים האדום. ברם, אם לשפוט מדיווחי פיקוד המרכז האמריקאי לחודש אוגוסט, נראה שהמורדים התימנים חוזרים אט אט לשגרה וכי קיים סיכון גבוה שיחדשו את מתקפותיהם ביתר שאת. במהלך חודש אוגוסט הספיקו החות'ים לשגר כטב"מים אחדים לעבר הים האדום לצד שימוש בכלי שיט בלתי מאוישים, ואך לאחרונה תקפו באמצעות כמה טילים מכלית נפט שעשתה את דרכה מעיראק לקפריסין ופתחו נגדה באש. בסרטון שפורסם על ידי המורדים ניתן לראות את רגע הפגיעה על רקע קריאות "אללה אכבר". כמו כן, מנהיג החות'ים, עבד אל-מלכ אל-חות'י, הדגיש בנאומו (14 באוגוסט) שהחות'ים נחוישים להמשיך במאבקם נגד ישראל, הגם שאיבדו עד כה במלחמה 73 פעילים כתוצאה מהמתקפות של ארה"ב ובריטניה נגדם, ושהנקמה היא ודאית. שר ההגנה בממשלת החות'ים, מחמד נאצר אל-עאטפי, הצהיר (26 באוגוסט) שהחות'ים, שאינם מושפעים מהנוכחות האמריקאית הצבאית באזור, הכינו בנק מטרות

בישראל ושיחידות הטילאות, הכטב"מ והימאות שלהם נערכות להנחיל לה מכות כואבות. כפי שניכר משיגור הטיל מתמן ב-15 בספטמבר לעבר ישראל לצד מהלכים עוינים נוספים באזור, החות'ים אכן מתכוונים לעמוד בהבטחתם.

כישלון ההרתעה ניכר, בין היתר, בשיכרון הכוח המאפיין את התבטאויות המורדים התימנים ובניסיונות מדינות האזור להביא לרגיעה, לעיתים גם במחיר עריכת ויתורים משמעותיים למיליציה. לאחרונה הגדילו החות'ים לעשות ואיימו על ערב הסעודית כי יחדשו את מתקפותיהם על יעדים אסטרטגיים בממלכה כנקמה על כך שזו, בהנחיית ארה"ב, קידמה צעדים כלכליים נגד החות'ים. נדמה כי איום זה הותיר רושם רב בריאד, שכן הסעודים, שאינם מעוניינים עוד ללכלך את ידם בבוץ התימני, הפעילו לחץ על ממשלת תימן לרכז את עמדתה במו"מ מול המיליציה, ובפרט לסגת מכוונתה לנתק את החות'ים ממערכת הבנקאות העולמית (SWIFT). כמו כן, בעקבות תקיפת החות'ים בתל אביב דווח כי נשיא מצרים א-סיסי פנה לסולטאן עומאן, היית'ם בן טארק, בבקשה שילחץ על החות'ים לעצור את ההסלמה נגד ישראל והזהיר מהחרפה בפעולותיהם נגדה. במצרים לא הסתפקו במילים וניתנה הנחיה לצבא המצרי לתגבר את הכוננות בגבול על מנת ליירט כל עצם זר שעלול לחדור את שמי מצרים. יש לזכור כי החות'ים מסבים נזק חסר תקדים לקהיר; על פי הצהרתו של נשיא מצרים ההכנסות מתעלת סואץ, שמהוות כ-2% מהתמ"ג של מצרים, נחתכו בקרוב ל-50% בשל מתקפות המיליציה, מה שהופך אותה לנפגעת העיקרית מחסימת התעלה.

גישת ההכלה האמריקאית

האסטרטגיה האמריקאית עד כה התמקדה בדה-אסקלציה ובהבטחת היציבות באזור, תוך הימנעות מקסימלית מהנחתת מהלומה קשה על איראן והחות'ים. זאת אף על פי שלאמריקאים יש חשבון ארוך עם פעילים איראנים בכוח קודס האחראים על תיאום והנגשה של הסיוע לחות'ים.

כמו כן, על פי דיווחים, לאחרונה פנתה ארה"ב לאיראן על מנת שזו תפעיל את לחצה על החות'ים ותגרום להם להפסיק את המתקפות ביס האדום. בשיחות החסויות שהתקיימו בעומאן, המשלחת האמריקאית העלתה גם את חששותיה לגבי התרחבות תוכנית הגרעין האיראנית וכן לגבי המתקפות של מיליציות פרו-איראניות על בסיסים אמריקאיים במזה"ת. על פי גורמים אמריקאיים, מה-7 באוקטובר ועד תחילת אפריל נרשמו יותר מ-150 התקפות של מיליציות הנתמכות על ידי איראן בעיראק ובסוריה על בסיסים אמריקאיים במדינות אלו. הקטלנית שבהן התרחשה בינואר ובה נהרגו שלושה חיילים אמריקאים ונפצעו עשרות בבסיס אמריקאי בירדן. בתגובה פתחה ארצות הברית במתקפת אוויר מסיבית שפגעה ביותר מ-85 מטרות בשבעה מקומות בעיראק ובסוריה. מאז התגובה הזו לא דווח על פגיעה נוספת בכוחות אמריקאיים באזור, וייתכן כי הדבר נובע מהסכמות שהמדינות הגיעו אליהן במטרה להימנע מהסלמה נוספת ובמסגרת המשא ומתן בתיווכה של עומאן.

אם כן, ניתן לראות כי ממשל ביידן חותר להגיע להבנות עם האיראנים ועל כן מבכר את הערוץ הדיפלומטי על פני עימות ישיר מול המשטר האיראני, וככל האפשר גם מול שלוחיו. גישה פייסנית זו של ממשל ביידן כלפי טהרן נובעת ככל הנראה מההשלמה שהתקבעה במשך שנים בושינגטון כי אין דרך להפיל את המשטר האיראני, ומשכך מוטב להגיע להסכם גרעין עם טהרן בדומה להסכם שנחתם בתקופת אובמה, שקיווה (והתבדה) כי חיזוק הדיפלומטיה לפתרון משברים בין-לאומיים על פני השימוש בכוח צבאי תבטיח את היציבות באזור. בהקשר זה, יש להבין את הלחץ האמריקאי לסיום המלחמה בעזה וכן את קריאתה של וושינגטון שלא לצאת למתקפת המנע נגד חיזבאללה ב-11 באוקטובר 2023 כחלק ממאמץ נחוש של ביידן שלא לגרור את ארה"ב למלחמה אזורית.

המשמעויות לישראל

עד לפגיעה של הכטב"ם בתל אביב ב-19 ביולי, וחרף הנזקים למשק ולביטחון ישראל, ירושלים נהגה באיפוק כלפי החות'ים בשל הלחימה במספר רב של חזיתות ועל מנת שלא להרע את היחסים המתוחים כבר עם וושינגטון. כזכור, בשל מחלוקות בנוגע למבצע ברפיח, חזון היום שאחרי המלחמה בעזה וכן בנוגע לטיפול בחזית הצפונית, ארה"ב צמצמה במידת מה את תמיכתה בישראל, הן מבחינת סיוע חומרי והן מבחינת הגנה דיפלומטית, כפי שניתן לראות בין היתר בהימנעות מהטלת וטו בהצבעת מועצת הביטחון שקראה להפסקת אש בעזה, הטלת סנקציות על גורמי ימין, ובהחלטה לצמצם את משלוחי החימושים. כעת, בצל איום הנקמה האיראני על חיסול הנייה בטהרן, ארה"ב שבה לתגבר את הסיוע לישראל ושלחה כוחות למזה"ת, כולל נושאת מטוסים שנייה וצוללת.

ברם, ההימנעות של וושינגטון מעימות ישיר עם איראן מוסיפה להרע את מצבה של ישראל, שכן המאמץ האמריקאי לרסן את ישראל מאפשר לאיראן להמשיך בתוקפנות מבלי שהיא נדרשת לשלם מחיר. בעוד הקואליציה מתקשה להנחית מכה ניצחת על המורדים התימנים, החות'ים הלכו וגדלו לכדי איום אסטרטגי רב-ממדי על מדינת ישראל שיש לו השלכות הן בהיבטים ביטחוניים והן בהיבטים כלכליים. שליטתם של החות'ים בנתיב שיט מרכזי המחבר בין האוקיינוס ההודי לים התיכון דרך תעלת סואץ ממשיכה לסכן את תנועת הספינות המסחריות והצבאיות הישראליות, והמשך התעצמותם עלול לאיים על ביטחונם של אזרחי ישראל ולגרום נזק כבד למתקנים אסטרטגיים בתוך גבולותיה.

החות'ים אף עורכים תרגולים לטובת פשיטה לגבול ישראל, ומנהיגם עבד אל-מאלכ אל-חות'י איים ב-4 בספטמבר להפגיע את ישראל מהיבשה. לצד זאת, שיגור הטיל מתיםן ב-15 בספטמבר, והעברת עשרות הפעילים שלהם לגבול סוריה בתיווך איראן, מבהירים שישראל לא תוכל להמתין עם הטיפול באיום המרוחק הזה עד לסיום המאבק בזירות האחרות, ועליה להיערך לכך במייד. יש לראות מהלכים אלו כחלק מהוצאתו לפועל של השלב החמישי בעימות במסגרתו החות'ים פועלים להתגבר על מערך ההגנה האווירי הישראלי על ידי שיתוף פעולה עם כמה ארגונים בציר ההתנגדות. בין היעדים שסומנו בבנק המטרות כלולים שדות לוויתן ותמר בים

התיכון, אספקת הנפט בים התיכון המגיעה מאזרבייג'אן וקזחסטן וכן מאגרים נוספים.

ההשתכללות ביכולות החות'ים המגובים על ידי איראן היא סימן מדאיג לבאות. מעבר לטיפול בניין הכוח ושדרוג האמל"ח שברשותם, החות'ים עלולים לקצר את הטווח שמפריד בינם לישראל. זאת בין אם באמצעות קו התעופה צנעא-רבת עמון שנחנך לאחרונה, ובין אם באמצעות כלי שיט שונים. כמו כן, האיום הנשקף לישראל מהחות'ים עלול לקבל ביטוי מוחשי גם בזירת עזה. לצד מתן אימונים ותחמושת למורדים החות'ים, נחשף ב-2017 כי איראן מנסה להקים רשת הברחות לארגוני טרור בעזה, בעיקר חמאס והג'יהאד האסלאמי הפלסטיני, כאשר תימן מהווה תחנת מעבר.

מבחינה כלכלית, שיבושים בסחר העולמי העובר דרך תעלת סואץ משפיעים באופן ישיר על כלכלת ישראל, המסתמכת רבות על הייבוא והייצוא דרך נתיב זה. כ-99% מהסחורות (מבחינת גודל המטען) מגיעות לישראל דרך הים, וכ-40% מהמטען המגיע לישראל עובר דרך תעלת סואץ. אחת הקטגוריות שהושפעו ביותר היא הדלק. השיבושים באספקת הנפט וזמני הנסיעה הארוכים גרמו לעלייה במחירי הנפט בכל העולם, ובישראל בפרט. כמו כן, תעשיית הרכב הישראלית נפגעה במידה ניכרת בשל עיכובים באספקת חלקי רכב מאסיה, שגרמו לעליות מחירים ואף להשבתות זמניות של הייצור במקרים מסוימים. בצל האיום החות'י, נמל אילת נאלץ להשבית את פעילותו והחל בהליכי פיטורין של כ-60 מעובדיו.

ככל ששיתוף הפעולה האיראני-חות'י ימשיך להתנהל באין מפריע, מנעד האיומים מטהרן ובת-טיפוחיה נגד ישראל והמערב אך צפוי להתרחב. יש לקחת בחשבון כי הימנעות מהענשה משמעותית של החות'ים מהווה עידוד עבורם להמשיך בתוקפנות. כפי שהתברר, גם התקיפה בנמל חודיידה, חשובה ככל שהייתה, הביאה לרגיעה זמנית בלבד. חידוש המתקפות החות'יות הן במרחב הים האדום וביתר שאת מול ישראל במרוצת החודש הנוכחי מוכיחים כי החות'ים אינם מורתעים, וכי לקחו אך שהות קצרה על מנת להיערך מחדש. לאור האמור, חרף התמקדותה בזירות עזה ולבנון, שמהוות אתגר דחוף יותר עבורה, מדינת ישראל לא תוכל להתעלם מהאיום החות'י ועליה להיות נכונה בעתיד הקרוב לנקוט צעדים חריפים מולו.

המלצות מדיניות: טיפול מאסיבי באיום החות'י

המוטביציה הרבה שהחות'ים מפגינים להילחם בישראל מחייבת את ישראל לאמץ גישה תקיפה יותר מול האיום החות'י. על ישראל לקחת בחשבון שהחות'ים עלולים להתחזק בשנים הקרובות באמל"ח, הן מבחינת כמות והן מבחינת איכות, וייתכן שאף לקרב את האיום מצידם, באמצעות חידוש הטיסות הישירות מצנעא לרבת עמון. לצד זאת, חומרת האיום החות'י משתקפת שבעתיים בתרגיל שערכו לתקיפת הכור הגרעיני בדימונה, באמצעות דימוי פשיטה קרקעית, במאי 2024.

בהתאם לכך, המענה הישראלי לאיום החות'י חייב להיות חריף, ולכלול מתקפות קיברנטיות וקינטיות משולבות. על ישראל לחסל את ההנהגה החות'ית, במטרה לפגוע בשדרת הפיקוד של החות'ים; עליה לבצע מתקפות סייבר נגד נמל חודיידה, מקור הכנסה והתחמשות בעל חשיבות

עצומה עבורם, במטרה לשבש באופן מקסימלי את פעילותו, בדגש על הכנסותיהם; על ישראל להמשיך ולפגוע בבתי הזיקוק של החות'ים בקרבת הנמל ובתשתיות אנרגיה שהם מחזיקים באזור זה, כפי שביצעה בתקיפתה בחודיידה ביולי 2024.

במסגרת הפקת הלקחים מכשלי השביעי באוקטובר על צה"ל בכלל, וחיל האוויר בפרט, לגבש בהקדם היערכות מבצעית למיגור תרחיש של פשיטה קרקעית מצד החות'ים בגבול סוריה או בגבול ירדן. כפי שהוכח באירועי השביעי האוקטובר, האחיזה המודיעינית היא נכס ראשון במעלה בהתמודדות מול ניסיון של כוח עוין לבצע פשיטה לשטח ישראל. לפיכך, על צה"ל להקצות את מרב המאמצים לגילוי מוקדם ככל האפשר של תרחיש פשיטה קרקעית נגד ישראל מצד החות'ים (וכן מצד ארגוני הטרור האחרים), ולא להסתמך על הצבת מכשולים קרקעיים וכד'.

בנוסף, על ישראל לשבש את הסיוע האיראני הקטלני למתקפות החות'ים. במסגרת זאת, עליה לתקוף את אוניית המודיעין של משמרות המהפכה, Behshad, שמסייעת לחות'ים באמצעות אכוונת מתקפותיהם הימיות במרחב הים האדום; עליה לבצע מתקפות סייבר נגד נמלים איראניים שונים שמשמשים את כוח קודס כדי להבריא את הסיוע המקיף שלו לחות'ים. כמו כן, עליה לפגוע בנכסים של מערך הטרור והמודיעין האיראני בתימן.

מול האמריקאים יש להדהד את המסר כי לא יהיה מנוס מתגובה ישראלית תקיפה לנוכח הכישלון של וושינגטון להבטיח את חופש השיט, שזו המשימה הביטחונית המרכזית של הצי האמריקאי, המעוגנת גם בחוקה. פעילות נוספת שעל ישראל לבצע מול האמריקאים היא אספקת מודיעין שיאפשר את הכללתם של אנשי מסחר וספינות סחר שבידי החות'ים, שבאמצעותן איראן מספקת טובין לחות'ים, ובכך מהווה עבורם מקור הכנסה חשוב.

לצד פעולות אלו, על ישראל לפעול להעלאת המודעות בקרב קובעי מדיניות בארה"ב ובאירופה וכן בפורומים בינ"ל לאיום הנשקף למדינותיהן מצד המיליציה התימנית, ובכלל זאת שאיפות החות'ים להצטייד ולפתח אמל"ח משודרג שיסייע להם, לדבריהם, לאיים ישירות באמצעות טילים על אירופה ועל ארה"ב. לשם כך, על ישראל להעלות את העניין בשיח האסטרטגי שלה מול ארה"ב ואירופה, ועל משרד החוץ לקדם פרסומים בתקשורת המערבית בנושא.

מומלץ לארה"ב להחזיר על כנה את הגדרתה של התנועה החות'ית כארגון טרור זר (Foreign Terrorist Organization - FTO) ולא רק כארגון שהוגדר באופן ייעודי כארגון טרור גלובלי (Specially Designated Global Terrorist - SDGT), כפי הנהוג כיום. לקראת תום כהונתו של הנשיא לשעבר טראמפ עמדו שני הכלים הללו לרשותה של וושינגטון, אך כבר במהלך ראשית ממשלת ביידן הן הוסרו, כביכול משיקולים הומניטריים אך בפועל קרוב לוודאי כמחווה לאיראן, עד שבינואר השנה הוחלט להחזיר את החות'ים לרשימת ה-SDGT בלבד. להשבתה של הגדרת ה-FTO, בנוסף ל-SDGT, חשיבות רבה, שכן היא מעניקה סמכויות משפטיות נרחבות יותר בכל הקשור להעמדה לדין וענישה של גורמים המספקים תמיכה חומרית לארגוני טרור כמו החות'ים.

השילוב של שתי ההגדרות יפעיל לחץ דיפלומטי וכלכלי מרבי על מדינות ומוסדות פיננסיים ברחבי העולם החשודים בקיום קשרים כלכליים עם החות'ים. אף שהגדרות אלו אינן מעניקות את הסמכות הישירה לנתק קבוצה ממערכת SWIFT, שהיא מערכת פרטית עצמאית הנמצאת בבלגיה, איום בסנקציות אמריקאיות עשוי לשמש ככלי עוצמתי שיעודד ממשלות ומוסדות פיננסיים ברחבי העולם לנתק כל קשר עסקי עם ארגון הטרור, ובכך לקדם את בידודו הכלכלי.

^[1] לקוח מתוך נייר מדיניות של מכון וושינגטון ותורגם על ידי מכון משגב. למסמך המלא ראו:
<https://www.washingtoninstitute.org/sites/default/files/pdf/PolicyNote142Knightsv2.pdf>